

Ketil Bjørnstad

De udødelige

Roman

ASCHEHOUG

*... And all the men and women merely players,
They have their exits and entrances,
And one man in his time plays many parts ...*

William Shakespeare – As You Like It

DEL 1

Tanken kom først lenge etter at hun hadde sovnet. Da hadde han ligget og vridd seg i minst en time, slik han hadde begynt å gjøre da han fikk beskjeden om at det var definitivt, at hans gamle mor måtte på sykehjem og skilles fra sin mann, at hjemmesykepleien ikke orket mer av den prekære situasjonen i Brenner-huset, det hadde vært for mange fall, for mange utskjellinger, for mye roping og skriking; de kunne ikke påta seg et sånt ansvar lenger.

Men det var ikke bare tanken på moren og farens situasjon som holdt ham våken denne natten, det var noe som hadde skjedd litt tidligere, da han hadde lagt seg i sengen med Elisabeth og de hadde begynt å snakke sammen, slik de ofte gjorde etter at hun hadde begynt i ny jobb, og de hadde mer tid til å samtale, selv om Thomas' arbeidssituasjon ikke var forandret og han måtte stå opp like tidlig som før. Disse samtalene gjorde at han følte seg nær henne, noe som også var nytt, fordi Annika og Line i disse årene trengte all deres oppmerksomhet, og gjorde søvnen til det mest ettertraktede for dem begge. Det hadde de akseptert i mange år nå, uten noen følelse av resignasjon.

De var begge ivrige til å minne hverandre om at det fortsatt eksisterte noe sterkt mellom dem. Små kjærtegn, noen

vennlige ord. Og nå hadde de begynt å få muligheten til å dyrke også andre sider av hverandre igjen. De fant frem til de gamle punktene, både fysisk og psykisk, som hadde vært så viktige for dette forholdet, som gjorde at det hadde vart i nærmere førti år, og sannsynligvis skulle vare i mange år til, hvis de var blant de heldige og ble gamle sammen. Det hadde allmennlege Thomas Brenner tenkt, også denne kvelden, i Dagaliveien, selv om han visste at dette tids-scenariot ikke nødvendigvis betydde lykke, nære som de var på sine foreldres alderdom, med alt det innebar av nesten groteske prøvelser, både for de gamle og for de pårørende.

Men dette var jo sånt som de med jevne mellomrom tenkte begge to, så det var ikke disse tankene som holdt Thomas Brenner våken denne høstkvalden i 2009, da han hørte suset i rørene og skjønnte at den gammeldagse sentralfyren begynte å arbeide om natten fordi det var blitt kaldere ute. Først visste han ikke engang hva det var han tenkte, som om tanken ikke nådde frem til bevisstheten, selv om underbevisstheten hadde tenkt den. Han kjente bare et ubehag, den samme typen ubehag han kunne ha når han i møte med en pasient følte at noe var galt, at de tilforlatelige prøvene ikke var til å stole på, at det måtte være en *grunn* til at pasienten hadde oppsøkt ham og var urolig. Det var når denne uroen smittet over på ham, at det var grunn til bekymring. Og nå var det en uro han følte mens han lå og vred seg i sengen.

Men hvem var det som hadde smittet ham? Hvem var det han hadde møtt eller tenkt på denne kvelden, annet enn Elisabeth? Han hadde strøket henne over brystet. Strøket, flere ganger. Og plutselig var det som om han hadde oppdaget noe under huden som hun selv åpenbart ikke hadde kjent

eller gitt inntrykk av å kjenne. En kul. Fast og umiskjennelig.

I det samme tok hun hånden hans bort. Det kunne vært tilfeldig. Det kunne også vært en villet handling. At hun merket at han hadde kjent noe som hun ikke ønsket å involvere ham i. For slik var det blitt mellom dem, tenkte han. En omtanke som var dette forholdets styrke. Men som også, plutselig en dag, kunne bli en svakhet. Han tenkte videre på kulen. Hun måtte få gjort noe med den, tenkte han, og sovnet.

Det var neste ettermiddag, samtidig som han fikk øye på sin gamle klassevenninne, Mildred Låtefoss, på venteværelset til legefellesskapet der han arbeidet, at han igjen kjente uregelmessighetene i hjertet, kraftige slag som kom i bølger, samtidig som pulsen økte. Han hadde tenkt å kalle inn den unge moren med barnet, som dessuten hadde bestilt time, og som nå hadde sittet i mer enn tre kvarter og ventet på ham. Men anfallet var så kraftig at han istedenfor å vinke henne inn med hånden, bare mumlet «et øyeblikk» før han gikk tilbake, inn på legekontoret, og lukket døren etter seg, kjente hvordan svetten kom, og samtidig den uunngåelige mattheiten han hadde følt forrige gang, da anfallet hadde vart i flere timer, som tvang ham til å sette seg i stolen igjen mens han stirret distraheret og urolig på oktoberdagen utenfor vinduet, det intense, gule løvet som fortsatt hang på trærne, byen og fjorden langt der nede, den rødmende ettermiddagshimmelen som alltid gjorde at han tenkte på Munchs *Skrik*, en assosiasjon som fikk ham til å føle seg banal, og som ga ham korte støt av ubehag, noen ganger følelsen av panikk, uten at han helt visste hvorfor. Kanskje var det bare tanken på at nok en

dag var i ferd med å synke i havet, at solen igjen dro lyset med seg, at han snart ville være enda en dag nærmere alderdommen, en tid han på ingen måte var så sikker på at han ville få oppleve som han ga inntrykk av.

Det var bare noen uker til Elisabeth, som var to år eldre enn ham, fylte seksti. Et jubileum han hadde forberedt i tankene det siste halve året, leid selskapslokalet på Slemdal, engasjert et par musikere og sørget for at Elisabeth hadde fått sendt ut alle invitasjonene til den store venneflokk, beskjeden som hun alltid var på egne vegne.

Han reiste seg opp igjen, håpet at anfalllet skulle gå over, slik sånne anfall kunne gjøre i løpet av kort tid, det visste han jo. Men da han hadde stått i noen minutter og anfalllet bare fortsatte, tok han seg sammen og slapp inn moren med barnet, mens han med noen megetsigende ansiktsuttrykk signaliserte til Mildred Låtefoss at det deretter ville være hennes tur. Han registrerte at venteværelset var blitt enda fullere nå.

Hun var høy og lys og minnet ham om hans yngste datter Line. Men denne kvinnen var minst ti år eldre enn henne; han fikk bekreftet alderen da hun oppga fødselsnummeret sitt. De småpratet først om gleden ved å ha barn, at den lille jenta på syv måneder var frisk og sterk, han hadde undersøkt henne før. Det var bare fem måneder til hun skulle begynne i barnehage, og moren kunne begynne å jobbe igjen. Han merket, på den anspente måten hun sa det på, at dette var viktig for henne, at hun ikke orket de sedvanlige bemerkningene om at det vel var altfor tidlig, at hun fortest mulig ville tilbake til noe hun hadde måttet forlate da hun fikk barnet, gjenopprette en slags orden som hun nå ikke kunne se eller ha kon-

troll over, så lenge barnet styrte alt. Han prøvde å ikke tenke på hjertet mens han snakket med henne. De innledende rundene kunne han gjøre så lange eller korte han ville. Før eller senere kom det til et punkt da han måtte spørre hvorfor pasienten hadde kommet. Hun klarte ikke å svare på spørsmålet med en gang, vred seg på stolen. Da grep han barnet, holdt det opp mellom hendene sine, alltid like rørt, snuste på bakhodet, den ekstra gode spedbarnslukten. Han så hvor sliten moren virket, bak de fine, blanke kremene hun hadde smurt hele ansiktet med.

«Jeg lurar på om jeg kan få be om litt sovemedisin,» sa hun.

«Til deg eller datteren din?» spurte Thomas Brenner. Nå så han at hun skalv på hånden.

«Til Eveline,» svarte hun, mens han forsiktig ga henne barnet tilbake. Å, disse søte, gammelmødige navnene, tenkte han. Men det var jo ikke tilbake til fortiden de ville. Alt skulle være nytt og moderne, minimalistisk både i hjem og i hode. Han syntes så synd på dem. Minst mulig møbler. Færrest mulig forstyrrende tanker. Men stilfullt.

«Eveline sover nesten ikke om natten lenger,» sa den unge moren, og det var like før hun begynte å gråte. «Jeg har begynt å gi henne Paracet.»

«Det skal du ikke fortsette med,» sa Thomas Brenner. «Jeg har noe bedre jeg kan gi deg. Men er det virkelig nødvendig?»

«Bare for en tid,» sa moren, med bedende øyne. «Jeg må kunne sove.»

Fordi du har fortjent det, tenkte Thomas Brenner, men sa det ikke. Selve synliggjøringen av Vestens ignoranse, som Elisabeth hadde sagt. For har bortskjemte, overbetalte vestlige skuespillere fortjent noe som helst? Ikke i hennes per-

spektiv, hun som hadde reist rundt i Russland og de gamle Sovjet-statene og møtt fattigdommens nådeløshet i forskjellige fasonger. Javisst. Både den unge moren og hans egen datter Line lignet på disse skuespillerne og supermodellene som tjente penger på å gi Vestens dumhet et ansikt.

Det var en ubehagelig følelse han hadde registrert de siste par årene, at han hadde begynt å mislike sine egne pasienter, at den sjarmen og skjønnheten disse unge mødrene tidligere hadde hatt, nå bare fikk ham til å tenke hvor dumme og egoistiske de var. Sovemedisiner til spedbarnet? For at de selv skulle få skjønnhetssøvnen? Han unte seg et innvendig snøft.

Og dette var også et av problemene hans akkurat nå, tenkte han, at legepraksisen gikk ham på nervene, at den ikke lenger betydde det den tidligere hadde betydd, at det hadde kommet som en skygge inn i hans liv, som han ikke riktig visste hvor kom fra.

Han hadde egentlig gledet seg til å bli eldre, under forutsetning av at han fikk beholde helsen. Han hadde trodd den tiden han nå hadde foran seg, var en tid for ro, fred og fordypning, for å høste, nyte fruktene av tidligere arbeid, gå på konserter og utstillinger, reise til steder han alltid hadde ønsket å komme, som til Chicago, den turen han allerede hadde bestilt, og som de skulle gjennomføre rett etter selve feiringen, hans presang til Elisabeth, som sterkere enn de fleste ønsket å se Seurats *Un dimanche après-midi à l'Ile de la Grande Jatte*, som hang i The Art Institute of Chicago på den berømte Michigan Avenue, som ønsket å høre Chicago-symfonikerne live, en eneste gang i sitt liv, og som, kanskje først og fremst, ønsket å gå i Saul Bellows gater, en forfatter hun satte høyere enn noen.

Ja, slik måtte også Elisabeth ha tenkt da hun hadde sagt opp jobben i Telenor, fordi den etterhvert var blitt uforenelig med de kravene som hennes foreldre begynte å stille til henne, samtidig som hverken Annika eller Line fikk orden på livet sitt, og for øyeblikket var fullforsørget av Thomas Brenner, noe han ikke kunne fortsette med å gjøre, nå som Elisabeth bare hadde inntekten fra de sporadiske sentralbordvaktene på Burlington Ltd, som hun følte seg tvunget til å ta med jevne mellomrom. Lenger vekk fra Telenors utlandssatsing var det ikke mulig å komme.

Altså enda et tegn på stress, uventet stress, som han ikke hadde trodd hørte denne alderen til. Med hjerteflimmeret på toppen var han derfor ikke så mottagelig for den unge morens plager som han burde vært, utfra hans faglige målsetning, han som alltid hadde følt allmennmedisinen som et kall, men som nå, etter den nye fastlege-ordningen, var blitt så mye av et stress, den også, og, for mange av hans kolleger, en mulighet til å tjene raske penger, altså en tingliggjøring av legeyrket, samtidig som de strømlinjeformede privatklinikkene poppet opp overalt, og de store medisinfirmaene, med Viagra-produzenten i spissen, fristet med utflukter og åpenbare, nærmest skamløse bestikkelser.

Langsamt, men ikke umerkelig, hadde hans verden, hans trygge, meningsfulle verden, flyttet seg mot noe som fortonet seg som mer stresset, meningsløst og pengeorientert. Plutselig provoserte det ham enormt at denne unge moren hadde det så travelt med å begynne å jobbe igjen, selv om han visste at det var urimelig. Det var i det hele tatt noe stort nonsens at han hisset seg opp. Men han la merke til at den unge kvinnen hadde dyre klær, like dyre klær som den yngste av døtrene hans

kledte seg i. Og slik hun plutselig sto og fiklet med iPhone sin, fordi den nettopp hadde vibrert mot huden hennes, fikk han likevel lyst til å brøle: «Se til å komme deg ut herfra, selvopptatte nek!»

Men det gjorde han jo ikke, godt oppdratt som han var. Han rakte henne isteden resepten på sovemedisinen og sa at han håpet at den søte lille babyen nå ville sove godt, med god hjelp av sveitsisk farmasi. Nei, det siste sa han jo ikke. Han følte seg isteden som en håpløs figur, fratatt verdighet. Den unge moren måtte se at han var stresset, at han svettet fra pannen, at huden var mer rød enn sunt var.

Så smilte han sitt mest strålende smil, ønsket lykke til, skyflet moren og barnet ut, og vinket Mildred Låtefoss inn.

Mildred var Mildred, kunne han se. Hun eldet ikke i samme tempo som enkelte andre av de gamle klassekameratene fra Katta. De var sosser, alle sammen. Men deres sosiale stand forhindret dem ikke i å forfalle i ulikt tempo. Det var bare to uker siden Thomas Brenner var blitt stanset mens han var på vei hjem fra legekontolet på Midtstuen. Solrunn Plesner hadde kommet ned veien fra skogen og ropt, enda det var flere titalls meter siden han hadde passert henne.

«Men er det ikke Thomas?»

Han gjenkjente stemmen. Det var den lyseste og gladeste i hele klassen den gangen. Nå hadde den tyknet, og da han snudde seg, så han til sin forferdelse en liten bolle av en kvinne som gikk med staver – åh, disse forferdelige stavene som han visste var godt for helsen, men som han ikke kunne utstå når han så hvordan gamle mennesker brukte dem i praksis. De ble monstre. De pløyde seg gjennom naturen som skrek-

figurer. De var helsefanatikere som gjorde det for å holde seg levende, men man ønsket jo helst at de var døde, som Line en gang hadde sagt. De minnet om roboter fra *Star Wars*.

Solrunn Plesner var knapt til å kjenne igjen, hadde altfor mye vann i kroppen, og den samme usunne rødmen i ansiktet som han selv hadde begynt å få. Hvordan hadde hun kunnet bli så tykk? tenkte han, mens han ga henne en klem og kjente at det stinket både røyk og gammelt fett av håret hennes.

En gang hadde han vært forelsket i henne. Nå kom han seg unna henne så fort som mulig, orket ikke engang å høre på det hun fortalte om livet sitt, hvordan alt hadde gått galt for henne, ektemann og jobb på samme tid, hjerteinfarkt og blodtrykk, jada, han var allmennlege, men hadde ikke plass til flere, som han sa, det var best hun ble hvor hun var.

Og så flyktet han bort fra henne, og angret i det samme, fordi han følte seg så ussel, så avstumpet, fortsatt fortapt i ungdommens glansbilder. Han ville at Solrunn Plesner for alltid skulle være den damen han kunne bli forelsket i.

Men det var jo skremmende umodent, tenkte han. En alvorlig karakterbrist. Og nå satt Mildred Låtefoss rett foran ham og fikk ham til å røre i dette erindringsvannet der det en gang hadde vært så mange bølger, men der det lenge nå hadde vært flatt og stille. Han tenkte knapt på fortiden mer, mest fordi han ikke hadde tid til det, tenkte ikke på at han og Mildred hadde klint på en klassefest en gang, at hun ved flere anledninger hadde gitt tydelige signaler om at hun var tilgjengelig for ham, hvis han ville.

«Hvorfor kommer du til meg?» spurte han, mens han betraktet denne høyreiste kvinnen som han også hadde stu-

dert medisin sammen med, og som etterpå alltid hadde vært spesielt oppmerksom overfor ham, sendt ham både julekort og bursdagskort. Han visste at hun var kardiolog på Rikshospitalet, at hun var godt gift, hadde to barn på samme alder som ham selv, at hun skrev i fagbladene med jevne mellomrom. Pussig, tenkte Thomas Brenner, at hun kom til ham nå som han hadde flimmeranfall.

Han lurte et øyeblikk på om han skulle fortelle henne det, men skjønnte straks hvor uprofesjonelt det ville være. Han hadde nok av kolleger som i sin selvopptatthet brukte mesteparten av tiden med pasientene til å snakke om sine egne fascinasjoner, helt ute av stand til å lytte til hva pasienten egentlig ønsket å si. Mildred Låtefoss hadde vist ham tillit ved å komme til ham. Han la merke til at hun begynte å få grått hår. Hun sto overfor det samme valget som Elisabeth skulle ta, om hun skulle farge det eller la det skure, skjule alderdommen eller innrømme den. Selv var han blitt grå i håret lenge før han fylte førti.

«Jeg kommer ikke som pasient,» sa hun, med et smil, «men for å hviske deg noe i øret.»

Thomas Brenner ble urolig. Han likte ikke denne starten på samtalen.

«Hviske meg noe?» sa han.

«Ja. Det er mange som venter på deg, men du kan gi meg fem minutter, kan du ikke?»

Han nikket, og hørte henne begynne å snakke. Han var skapt slik, tenkte han, at andre fikk behov for å snakke straks han satt i nærheten av dem. Mildred Låtefoss spurte ham egentlig hvordan han hadde det, hvordan det gikk på jobben og hjemme, men før han rakk å si noe som helst, var hun i

gang med sitt eget. Det var sykehussammenslåingen hun var opptatt av. Etter noen forferdelige år, med masse frem og tilbake, var det endelig bestemt at arytmiavdelingene på Ullevål og Rikshospitalet skulle spleises sammen. Det ville bli bra for alle parter, mente hun.

Han nikket og lyttet og kjente hvordan hjertet fortsatt dunket. Det ville være en skjebnens ironi hvis han med tid og stunder havnet på operasjonsbordet hos Mildred Låtefoss. Hun snakket videre, hvisket ikke i det hele tatt, slik hun hadde varslet.

Han fortsatte å betrakte henne og tenkte han var glad for at det aldri var blitt de to, for det kunne det godt ha blitt, så oppmerksom som hun alltid hadde vært mot ham. Elisabeth, som hadde gått to år over dem på Katta, hadde i de første årene følt Mildred som en trussel, enda Elisabeth hadde vært sterkere, modnere, vakrere, alt. Nå var det litt snudd, tenkte Thomas Brenner vemodig. Elisabeth hadde tapt seg, mens Mildred hadde styrket seg. Det plaget ham å tenke slik.

Han visste ikke hvor mye skyld han hadde i at Elisabeth nå virket mye svakere, og også mye mer usikker enn hun hadde vært da de møttes. Det hadde han jo sett i så mange forhold, at den ene parten nærmest spiste opp den andre, tok all plassen og forvandlet partneren til en skygge. Hadde han skylden for at Elisabeth nå strevde med så mange ting på én gang? Han hadde lenge vært engstelig for henne, og nå kom dette med kulen.

Hvordan skulle han gripe det an? Som lege var han forpliktet til å snakke med henne om det. Men han visste også hvor umulig det ville være. Hun hadde aldri latt ham være legen hennes, ville ikke at han skulle komme inn i den omsorgsrol-

len. Dessuten *var* hun ikke den svakeste. Han visste selv at han var svekket. Det var selve alderen som svekket ham, tenkte han ofte. Han var mer usikker nå enn han noensinne hadde vært, og det var han ikke forberedt på. Han hadde trodd at man nettopp i femtiårene hadde opparbeidet seg både modenhet, kunnskap og sikkerhet nok til å kunne falle til ro. Blikket gled fra Mildred Låtefoss mot vinduet og videre ut mot byen og fjorden. «... altså er det viktig at du er tilstede,» sa hun. Men han hadde ikke hørt hva hun sa.

«Det er noe som plager deg,» sa hun medfølende.

«Nei, bevares,» sa han. «Men dagene er lange,» la han til, unnskyldende. «Være tilstede hvor?»

«På årsmiddagen,» sa hun med et smil. «Det forventes av deg.»

«Men jeg pleier jo alltid å møte opp på den?» sa han.

«Det er ekstra viktig at du kommer nå i år,» sa hun. Å herregud, tenkte han. Hvilken ydmykelse. Han skulle åpenbart få en medalje.

Kollegaen mente det godt. Med jevne mellomrom fikk leger som ham medaljer. Det kunne være ulike grunner, humanitært arbeid, en viktig bok i folkeopplysningens navn. Han tenkte med gru på årsmiddagen i fjor, da hans kollega Ulrik Meidel hadde fått sin forventede påskjønnelse. Han hadde den stiveste barten og det største egoet i hele legeforeningen. Men så hadde han fått den i *sølv* isteden. Kongens fortjenestemedalje i sølv! Det var som å gi ham en ørefik. Som å mose ham ned i søla med hælen. Som å latterliggjøre ham i alles påsyn. Han hadde jo også kommet til denne middagen med vissheten om at dette skulle skje. Selvsagt hadde medal-

je-komiteen arbeidet for at han skulle få fortjenestemedaljen i gull, og aller helst bli slått til St. Olavs-ridder av 1. klasse, men hvem som får hva, er det bare kongen og hans menn som bestemmer, og når det gjaldt Ulrik Meidel, hadde de av en eller annen grunn bestemt seg for sølv.

Middagen ble derfor en pinlig seanse, både for komiteen, for utdelerne og for Ulrik Meidel selv, som takket dem som hadde villet påskjønne ham, med å skjelle dem ut og latterliggjøre ordensvesenet i særdeleshet. Han tenkte ikke på at det kanskje var de beste i samfunnet som mottok sølvmedaljen. Folk som brukte livet på å gjøre en innsats for andre, men som hverken hadde ego eller forfengeligheit nok til å tenke på medaljer overhodet. Åh, hadde Thomas Brenner tenkt. Skal man måtte utsette seg for dette? Skal man måtte nedverdige seg til å bli et *forfengelig* menneske? Skal man være skamløs nok til å kunne *glede* seg over å bli hyllet, selv når man vet at man ikke fortjener det mer enn noen andre, kanskje snarere tvert imot?

Nå satt altså Mildred Låtefoss og ville gjøre ham til sentrum for slike pinligheter, en lignende seanse som den som hadde vært Ulrik Meidel til del, sølv eller gull eller ikke. Det var så paradoksalt, for det var Elisabeth som mest hadde fortjent en slik medalje. Den hadde til og med kunnet vært en viktig oppmuntring i et vanskelig stadium av livet, selv om ikke slike utmerkelser var noe for henne, det visste han godt. Men alt hun hadde gjort i Russland da jentene var små, var en medalje verdig. Selv følte han seg bare mer og mer satt på siden, mer og mer glemt. Før var han blitt spurt om ting som hadde med allmennmedisinen å gjøre. Han hadde deltatt i radio- og fjernsynsprogrammer og uttalt seg til avisene. Nå

var det ingen som ønsket hans kunnskap om noe som helst, annet enn plankekjøringen på legekontoret.

Men dette kunne han ikke si til Mildred Låtefoss. Det ville lyde sentimentalt og ikke så rent lite patetisk. Han kunne heller ikke takke nei til denne latterlige påskjønnelsen, tenkte han, for det ville virket som en fornærmelse både mot Mildred og resten av komiteen.

Han ble reddet av telefonen. Det var ikke mange telefoner legesekretærene slapp igjennom til ham i arbeidstiden. Han unnskyldte seg overfor Mildred og grep røret.

Nesten før han hadde hørt en lyd, visste han at det var hans far som ringte.

«Nå er det bestemt,» sa han, med en skjelvende stemme Thomas ikke kunne huske å ha hørt før. «De henter henne i morgen klokken ti.»

Han grep seg i å tenke på konsekvensene av denne opplysningen, før han ga faren all sin medfølelse. Hvor lett kunne han komme fra i morgen? Hadde han mange timebestillinger? Han slo opp på pc-en mens han snakket. Han *måtte* jo være med moren til sykehjemmet den aller første dagen. Så lenge Vigdis bodde i Kongsberg og Johan i Trondheim, var det hans plikt å stille opp. Han bodde jo like ved foreldrene, og var dessuten lege. Det ble forventet av ham at han tok ansvar i denne situasjonen.

«Det er alvor nå, gutten min!» nærmest ropte faren inn i røret.

«Jeg vet det, far. Jeg vet hvor vondt det må være for dere.»

«Det er vondt for oss alle, Thomas.»

Han hørte hvordan faren prøvde å ta seg sammen, sikkert

fordi moren satt i stolen rett ved siden av ham, slik de hadde sittet, i dette ene rommet som var stuen og delvis også kjøkkenet, i fem år nå, bare avbrutt av hjemmesykepleien som tre til fire ganger om dagen kom og hjalp dem begge til badet, slik at de kunne få gått på do og vasket seg. Imellom disse øktene satt de begge med bleier, og dobbeltsengen var båret ned fra soverommet i andre etasje, slik at de slapp å gå i trapper, noe ingen av dem klarte lenger.

Thomas Brenner merket at Mildred Låtefoss satt urolig på stolen, som for å signalisere at hun skjønnte hva som skjedde, og tilbød seg å gå. Hun hørte sikkert hvordan faren ropte gjennom telefonrøret.

Han vinket henne til ro med en myndig bevegelse. Det ville vært for uhøflig å bare la henne gå, etter det hun nettopp hadde fortalt. Denne unntakstilstanden var heller ikke noen unntakstilstand lenger. I alle disse årene hadde faren hans ringt og ropt i telefonen, som om han var redd for at sønnen plutselig var blitt like døv som han selv og hans kone var i ferd med å bli. Han hadde ropt om lyspærer som var gått, sne som hadde rast fra taket, hjemmesykepleiere som hadde vært ubehagelige, bleier som hadde lekket, men mest av alt om moren som hadde falt. Nesten ukentlig hadde hun falt, men det var som om hun hadde lært seg en spesiell måte å falle på, for det var først dette siste året hun hadde brukket noe, først en arm, senere et hånledd, men heldigvis ikke noen lårhals eller noen ankel. I motsetning til sin ektemann, lot hun seg nesten ikke merke med alt dette.

Men Thomas' far, Gordon Brenner, den tidligere entreprenøren, levde livet for dem begge, tilsynelatende, og det betydde doble doser med både engstelse og sinne, og en

periode hadde han hatt så vondt av dem at han ikke visste hva han skulle gjøre. Men etter som disse dagene fant sitt mønster, og Thomas, i en periode annenhver ettermiddag, ble påkalt for å hjelpe til med huset, kjøpe inn mat, fikse fjernsynet, finne en sterkere antenne til radioen, kjøpe inn binders, frimerker, bleier, papirlommetørklær, aftershave, tegnestifter, mansjettknapper og den ekstra gode fiskepuddingen fra Matkroken, kotelettene fra Strøm-Larsen eller det gode valnøttbrødet fra Åpent Bakeri som moren hans, Bergljot Brenner, satte sånn pris på, var det som om følelsene kjølnet, og empatien forsvant.

Og dette hadde bekymret ham ekstra mye det siste året, da han merket at empatien for hans egne døtre bare steg, etter som problemene deres økte.

Han ville gjøre hva som helst for sine barn, bare det kunne gi dem det snevet av lykke som de begge var i ferd med å miste. Ikke noe offer var for stort. Men overfor hans egen mamma og pappa, eller mor og far, som de sa i Brenner-familien, var det som om det ikke var plass til denne omsorgen, som om han ville være deres gutt, den som skulle *motta* omsorg, for resten av sitt liv. Som om det, et sted i ham, var umulig å bli voksen overfor dem.

Og det fikk ham til å skamme seg, for med Elisabeth var det jo omvendt. Hun kunne virke merkelig fjern overfor døtrene, når de trengte henne som mest, men overfor sine foreldre var hun selvutslettende. Ikke noe offer var for stort. Og ekteparet Dahl var etterhvert blitt like pleietrengende som ekteparet Brenner. Han prøvde noen ganger å spøke med det, at de var et helt hjemmehjelpskontor alene, at de egentlig også burde bringe *hans* foreldre ned til Dahl-huset og starte sykehjem i

Dagaliveien, men det var en form for spøk som Elisabeth ikke tålte. Hun ble rasende hver gang han sendte ut slike verbale sleivspark, så han hadde sluttet å gjøre det. Han bodde jo i samme hus som svigerforeldrene. Ekteparet Tulla og Kaare Dahl i andre etasje, av alle idiotiske ting, og Elisabeths familie i første. Flere ganger hadde Thomas ymtet frempå om at man kanskje kunne bytte etasje, men det kom ikke på tale, ikke for Elisabeth heller, som alltid var på foreldrenes parti, uten at han visste om hun virkelig mente det eller bare var nedlesset i forpliktelser og tvangstanker. Tidligere eiendomsmegler Kaare Dahl måtte jo ha *utsikten* til det han mente var Drøbak, men som bare var Nesoddtangen. Der, ved det store bibliotekvinduet, skulle han sitte til sin dødsdag.

Og selv om Tulla, tidligere flyvertinne i SAS og Thomas' favorittsvigermor, som han pleide å spøke med, gjerne kunne tenke seg en mer praktisk løsning, og kanskje også bytte etasje med sin datter, kom det ikke på tale. Hun var dessuten også glad for utsikten, ihvertfall så lenge Fornebu hadde vært Oslos hovedflyplass. Hun hadde et nesten sentimentalt forhold til flymaskiner som landet eller letet.

Det var fortsatt som om de ikke regnet med noen alderdom, fysiske svekkelser eller frihetsberøving av betydning, som om de ikke merket at de lesset mer og mer over på datteren, uten å reflektere over hvorfor hun til slutt *hadde* sagt opp jobben i Telenor. Og *hvis* de reflekterte, tenkte de sikkert at det var på grunn av de stakkars barnebarna som aldri klarte å bli voksne, at datteren Elisabeth hadde sluttet i jobben, den som de heller aldri hadde likt, fordi de «ikke kunne noe med mobiltelefoner», som Kaare Dahl pleide å si, mens han la til at «også

Russland må finne seg i å gå kapitalismens harde, men rettferdige skole».

Thomas Brenner lyttet til sin far og prøvde å berolige ham, merket hvor ille berørt han var over at Mildred Låtefoss måtte bringes inn i intimsonen og høre på alt dette. Men det var som om hun satt der solidarisk med ham, og straks han hadde lagt på røret, med forsikringer om at han ville være tilstede når ambulansetransporten kom til det nesten groteske store huset i Holmenkollveien dagen etter, sa hun:

«Dette vet jeg dessverre alt om. Men vi har vel ikke tid til å snakke om det nå?»

«Nei, kanskje ikke,» sa Thomas Brenner brydd. «Var dette med ... årsmiddagen det eneste du kom for?»

Hun smilte. «Ja. Ingen unevnelige sykdommer som jeg trenger din hjelp til ... foreløpig.»

Å herregud, *kulen*, tenkte han straks. Elisabeths kul. Selvsagt var det den som gnog i underbevisstheten og gjorde denne dagen så dystert.